

PAP NORBERT: TÖRÉSVONALAK DÉL-EURÓPÁBAN

*(PTE TTK FI Kelet-Mediterrán és Balkán Tanulmányok
Központja, Pécs, 2001, 183 o.)*

VÉGH ANDOR

A politikai, történeti földrajzi témájú könyv a Pécsi Tudományegyetem földrajzi kutatóműhelyét geopolitikai, geostratégiai oldaláról mutatja be. A hasonló jellegű kutatások nem új keletűek az intézményben, ugyanis már 1997-ben megjelent az (akkor még a JPTE, Társadalomföldrajzi és Urbanisztikai Tanszékének kiadásában) „Európa politikai földrajza” című könyv, amely a rendszerváltozást követően jelentős mérföldkőnek is tekinthető a hosszú időn keresztül mellőzött tudományágban, különösen annak oktatásában. Ezek mellett megemlítendő Pécs egyetemének számos volt és jelenlegi kutatója (Szabó Pál Zoltán, Prinz Gyula, Tóth József, Hajdú Zoltán), akik a politikum és a geográfia fogalmát ötvözve hagyományt igyekeztek teremteni a történeti, politikai földrajzi kutatásoknak.

A mű által vizsgált téma az Európa problémakörbe illeszthető bele, ezen belül is a Mediterráneum mint tércategória mibenlétével, külső és belső lehatárolásával, tagoltságával foglalkozik kiemelten. A szerző forrásait tekintve elsősorban az angolszász irodalomra és módszereire támaszkodik, különös hangsúlyt helyezve a Hartshorne-modellre, melyet nemcsak felhasznál, hanem továbbépíti, aktualizálja annak 1983-as alapjait, kibővíve az államterületre ható centripetális és centrifugális erők körét.

A könyv három nagyobb gondolati egységét lehetne meghatározni. Az első rész általános történeti földrajzi bevezető jellegű, amely Európa és az európaiság történetileg változó tér és geopolitika függő fogalmával ismerteti meg, és vezet át a törésvonalak, korridorok problematikáján keresztül a második gondolati egységhez.

Ez a rész a mediterrán, földközi tengeri Európa geostratégia történeti és jelenkori problematikájával, szerepével, értékelésével, megfogalmazásával foglalkozó egység, amely elsősorban katonai és stratégiai szempontból elemzi a térséget, de nem nélkülözve a geográfia és a történettudomány módszereit (gazdaságtörténet, államelmélet, gazdaságföldrajz).

A multidiszciplináris megközelítés, elemző módszer igazán a harmadik egységben, a konkrét ország-esettanulmányok esetében van jelen.

A három ország elemzése meglehetősen különbözik. Ez az egyik következménye az adott ország problematikájához rendelt vizsgálati módszerkülönbségnek, amely a három nagyító alá vett ország összehasonlítását teszi nehezebbé, viszont alaposabb betekintést és elmélyülést eredményez az adott államterek önálló elemzésébe.

Olaszország problematikájának boncolgatása elsősorban gazdasági, történeti, politikai és közigazgatási alapokon történik. Ez az esettanulmány sikerült a legkerekrebbre, részben a törésvonal problematika iskolapélda értékéből fakadóan, de ezzel együtt dicséretre méltó e vezérfonal ötvözése a történeti, államterületi majd állam-szervezeti vizsgálódások szintjén.

Málta elemzése, amely a recenzens véleménye szerint legkevésbé törésvonal-koncentrált esettanulmány, elsősorban természet és társadalomföldrajzi, geostratégiai vizsgálat. Sajnos az Olaszországra jellemző céltudatos problematika-centrikus elemzésnek itt egy hosszabb bevezető utáni rövid fejezet felel csak meg. Így a centrifugális és centripetális erők menti eszmefuttatások pusztán három oldalra szűkülnek (117–119. o.).

Törökország megközelítése történeti és kisebbségföldrajzi, politikai és geostratégiai alapokon történik. Erre a tanulmányra is az Olaszorszáéhoz hasonló komplex és alapos vizsgálat a jellemző, azonban ez esetben nem történik meg a regionális jellegű politikai és társadalmi szint vizsgálata, csak néhány mondat erejéig, valamint a kisebbségi autonómia kérdését felvetőleg.

Elmarad a három ország, a három törésvonal összehasonlítása is, de ennek szükségessége nem feltétlenül indokolt a már említett módszertani különbségek miatt.

A törésvonalak problematikája a cím alapján is bővebben kívánczokra elő, bár a szépen végigvezetett *Dél-Európa történeti-földrajzi fejlődésvázlata* című rész (59–66. o.) után a jelenkori politikai földrajzi vizsgálódás is helyet kap (*Az állami szint politikai földrajzi problémái Dél-Európában*, 67–75. o.), a törésvonal és korridor problematika azonban itt sem kellően hangsúlyos. Az előbb említett hiány nem merülne fel, ha az országtanulmányok lefednék a teljes dél-európai térséget, így azonban remélhetjük csak, hogy a kötet folytatása nem marad el, amelyben a többi ország is hasonló elemzés tárgyát képezi.

A könyv sikeresen ötvözi az olvashatóság, a tudományosság és az ismeretterjesztés fontosabb erőnyeit fejezetenként eltérő arányban, oly módon, hogy a tudomány szigorú vezérfonalát sehol sem veszíti el.